

Høydepunkter gjennom 125 år

To av Oslo Schakskaps støttespillere fra 1950-tallet til vår tid, her fanget inn i spill under Det åpne NM i Gausdal 1971. Den mangeårige formannen Knut Bøckman (1932-2008) til venstre og nordensmester og tredobbel norsk mester Ragnar Hoen (født 1940) til høyre. (Foto: Karl H. Lund)

Av Øystein Brekke

Oslo Schakskap, eller OSS som vi i dag sier, rundet 4. februar i år sine første aktverdige 125 år. Selskapet har en stolt og interessant historie som i lang tid nesten var identisk med utviklingen i norsk sjakkliv.

Så sent som midt på 60-tallet var nesten alle de sterkeste norske spillerne medlemmer i OSS, og det samme gjaldt en stor andel av forbundets tillitsvalgte. Selv om disse forholdene har endret seg, og heldigvis kan vi si, har Oslo Schaksel-

skap stadig en stor betydning i norsk sjakk også gjennom å disponere og tilby noen av de flotteste sjakklokalene som finnes.

Det mest bemerkelsesverdige med selskapets historie er ellers at den tross flere forsøk ennå ikke er dokumentert med en jubileumsbok eller så mye som en sammenhengende historikk. Vi har konkrete spor etter planlagte jubileumsbøker til både 50-årsjubileet i 1934, 75-årsjubileet i 1959, 90-årsju-

bileet i 1974 og 100-årsjubileet i 1984, samtidig som undertegnede allerede i starten av 2005 sa foreløpig ja til en forespørsel om å forfatte en 125-års jubileumsbok. Mens de tidligere prosjektene antagelig har strandet fordi utforskerne og skribentene ikke har rukket gjennom arbeidet sitt, ble denne siste boka stående igjen på startstreken på grunn av høyst usikker finansiering. Vi gir her bare kort noen høydepunkter i historien, med vekt på tidligere tider.

4. februar 1884: Christiania Schakselskab stiftet i F. Paulsens Kafé i Møllergata 18, "i parafinlampers blafrende skjær, en dunkel februarkveld i 1884", som formulert i forbindelse med jubileumsintervjuet med Knut Bøckman i NTFS nr 2 1974. Andreas Aarøe velges til første formann. (I 1877 var Kristiania Skakklubb stiftet, og det nye selskapet var naturligvis en delvis arvtaker etter denne klubben.)

1885-86: Spilte og vant en telegraf-match mot Göteborg med 1½ - ½. Den fine prestasjonen bidro til at selskapets medlemstall økte fra 60 til 75.

1887: Problemkomponisten og selskapets mangeårige sekretær Fredrik Wilhelm Blehr åpner ukentlig sjakkspalte i Aftenposten som han redigerte til sin død i 1915.

20. august 1899: Christiania Schakselskabs formann Svend Vaage deltok i stiftelsen av Nordiska Schackförbundet i Tivoli i København.

1901: Et lag av sju spillere fra Göteborg besøkte Kristiania. Hjemmelaget vant 4½ - 2½ første dag, men göteborgerne utlignet andre dag til 7-7.

10. september 1902: Jaques Mises var den første utenlandske mesteren på besøk i Norge. Imponerte stort med 4-2 over seks av Kristianas sterkeste spillere i blindsimultan.

10. - 22. august 1903: Nordisk turnering spilt i Studenteramfunnets festsal i Kristiania. Den første skikkelige sjakkturnering i Norge, med 11 deltagere i 1. klasse og 7 i 2. klasse. Johs. Gjersing fra København gikk til topps og vant kong Oscar IIs pokal.

1907 og 1909: Den tyske mesteren Paul S. Leonhardt besøkte selskapet, spilte simultan og ga nye impulser.

20. juli 1914: Norsk Schakforbund stiftet, og Olaf Smedal fra CS valgt til dets første president.

28. desember 1918: Johs. G. Heftyes gavebrev på kr 50.000 til Christiania Schakselskab. Heftye hadde vært formann i selskapet fra 1885 til 88 og gjennom mange år både en økonomisk støttespiller og en av de sterkeste spillerne.

1919: Rudolf Spielmann var selskapets populære gjest fra 19. august og spilte flere simultanoppvisninger samt enkeltpartier mot noen medlemmer. Reiste også på en turné rundt i landet.

1919 - 22: Fire velredigerte årganger av Norsk Schakblad utgitt av CS med midler fra Heftyes fond.

1921: Aron Nimzowitsch befant seg i Kristiania gjennom store deler av året og var delvis selskapets gjest og trener.

1922: Christiania Schakselskab spilte en triangelmatch mot København og Stockholm i 1922 og vant overraskende denne. Vinnerpremien var det store sølvtårnet som pryder selskapets lokaler.

1934: Selskapets 50-årsjubileum ble markert med "en strålende festmiddag i Ingeniørens Hus", men den planlagte jubileumsboka kom dessverre ikke ut. Tidligere formann Emil Jürgens skrev imidlertid et par jubileumsartikler i Norsk Sjakkblad.

15. mai 1952: Høydepunktet over alle, åpningen av egne lokaler i 7. etasje i den nybygde bygården Bogstadveien 30, finansiert gjennom å benytte midlene fra Heftyes fond. Avsluttet sjakkselskapets lange nomadetilværelse med stadig skiftende spillesteder.

Påskan 1954: VM for studentlag ble spilt i lokalene, vunnet av Tsjekkoslovakia foran favorittene Sovjet.

1959: 75-årsjubileet ble markert også med Norges lengste klubbturnering. Mesterklassen hadde 24 spillere alle mot alle og ble vunnet av Svein Johannessen.

Oktober 1971: Olaf Bardas minneturnering, den første internasjonale tittelturneringen i Norge, vunnet av fremadstormende Ulf Andersson fra Sverige.

Påskan 1974: 90-års jubileumsturnering i selskapets lokaler, suverent vunnet av stormester Robert Hübner.

Påskan 1984: 100-års jubileumsturnering i Ingeniørens Hus og underveis som planlagt flyttet til SAS Hotel Scandinavia, vunnet av regjerende verdensmester Anatolij Karpov.

1985: Simen Agdestein ble 18 år gammel selskapets og Norges første stormester i sjakk.

2007: Lokalene gjenåpnet etter en omfattende oppussing. Spillelokalene fikk nå navnene Saurénsalongen, Bøckmansalen og Heftyesalongen etter tre av selskapets mest sentrale medlemmer gjennom tidene.

Mest om oss (OSS) – og litt om dem (Stjernen)

Jeg er bedt om å skrive ned noen subjektive ord i anledning 125-årsjubileet Oslo Schakselskap. Vi kommer inn etter cirka 98 år.

Av Atle Grønn

Men aller først: Den første sjakkklubben jeg hørte om var Stjernen. Skolesjakkklærer Haugen introduserte oss for en eldre rødhåret gutt på skolen som hadde begynt i Stjernen. Jeg var stum av beundring, særlig fordi jeg umiddelbart fikk assosiasjoner til proffspill for fotballklubben Røde Stjerne i Beograd. Selv spilte Haugen aldri med ungene på Ila skole. Naturlig nok, syntes jeg, siden voksensjakken nivåmessig befant seg på en annen stjernehimmel. Noen år senere meldte Haugen seg inn i Akademisk der han fikk 0 av 9 i klubbturneringen. En fantastisk skolesjakkklærer.

100 år

Året etter drømmen om den Røde Stjerne begynte tvillingene fra parallellklassen, Erling og Henrik, i en enda finere sjakkklubb, nemlig Oslo Schakselskap el-

ler OSS (uttales oftest O-S-S, men på den tiden også /us/). Med stjerner i øynene ble jeg med dem til Bogstadveien 30 i 1982, fikk mitt første ratingtall i 1983.

strere partier på store demonstrasjonsbrett. Mitt parti i 1. runde føltes som en evighet, men viste seg i ettertid å være en stormesterremis mellom Adorjan og Miles. Da partiet var over, etter en time, dro jeg på påskeferie med familien som ventet utenfor.

Umerkkelig

Tommy Sande – fra Ila men to år eldre enn oss andre – og jeg tok daglig følge til OSS. Tommy sluttet en dag like plutselig som han hadde begynt med sjakk. Jeg tror han begynte å trene vekter isteden. Det finnes få spor etter ham i sjakkmiljøet, bortsett fra et bilde i Norsk Sjakkblad der Tommy er fotografert med lagkameratene (Agdestein, Gausel osv.) på OSS I etter seier i NM-finalen. Tommy passerte umerkelig 2000 i rating før vektene tok over.

En dag i sommerferien 1985 ringte faren min på ringeklokka i Bogstadveien 30. Jeg møtte ham i døra. Klokka var visnok passert 02.00, men tiden flyr så umerkelig når man spiller lyn.

Atle holder simultan i OSS, trolig i 1986. Gående bak ser man skolesjakkklærer Haugen.

Og før vi var husvarme, var klubben vår 100 år. I påskefestivalen – hundreårsmarkeringen – i 1984 skulle vi demon-

Ila-epoken

I 1986 leste jeg André Bjerkes *Spillet i mitt liv*. Om Selskapets H.G. Hansen, mannen bak Aftenposten. Bjerke ble Stjernen-spiller, men var ikke umerket av møtet med Selskapet.

I 1987 sluttet Wrangell-gutta, Hugo Østerberg og jeg på Ila skole. "Ila-epoken i norsk sjakk er over," skrev Knut Bøckman i Aftenposten. Vi fortsatte i OSS, selvsagt.

Ila-gjengen dannet grunnstammen i OSS II. Med rent juniorlag og lavere rating på alle bord slo vi Brugata 6-0 i Østlandsseriens 1.divisjon. Jeg tror det var slutten for den klubben.

En irriterende blødme

I 1988 lo jeg høyt av en klassisk blødme fra Tormod Fyri. En av "våre" hadde nettopp meldt overgang til Stjernen. Fyri kommenterte over lynbordene i ytre rom at vedkommende med dette "bidro til nivåheving i begge klubber". (Samme Fyri var reiseleder for Oslo-juniorene da vi dro til Malmø i 1984. Det var et par skuffede foreldre som måtte forlate Oslo Sentralbanestasjon søndag kveld da en slukøret Fyri måtte innrømme at noen av ungene ikke rakk toget hjemover, men satt igjen på en spilleautomatbule i nærheten av en svensk togstasjon.) Fyri var en fin fyr, aldri noe vondt i ham. Min latter provoserte imidlertid en Stjernen-spiller som den dagen var på et av sine hyppige besøk i OSS. Han heiste meg oppetter kragen. Jeg kan ha en veldig irriterende latter.

Noen klubber kommer og går, flytter hit og dit. Det er annerledes med Stjernen – den vet man hvor man har. Når originalene i Selskapet ble for originale, sendte vi dem over til Grünerløkka. Og Stjernen hadde en liknende politikk overfor sine originaler, som de forviste vestover til Majorstua. En ordning alle var fornøyde med.

Ila-epoken: Ila's barneskolelag vinner NM i Skien 1984 med (fra venstre) Atle Grønn, Hugo Østerberg, Erling Wrangell og Henrik Wrangell.

Klubbskifter

Noen kunne mer eller mindre frivillig velge klubb. André Bjerke valgte altså Stjernen, men endte til slutt i OSS. Det samme med Sylvia Johnsen. Einar Gausel startet også i Stjernen, visstnok fordi storebror Erik – selv medlem av OSS – mente at Einar ikke var god nok for Selskapet. Denne historien er muligens for god til å være helt sann, men vi lar den passere som nyere norsk sjakkfolklore. Knut Jøran Helmers gikk andre veien; vokste opp i OSS, men meldte overgang til Stjernen. Bjørn Tiller og jeg var innom Stjernen en dag for noen år siden mens Selskapet ble pusset opp. En vennlig, elegant og intim sjakkklubb på gateplan på Grünerløkka. Et fantastisk utstillingsvindu for sjakken.

90-tallet

På begynnelsen av 1990-tallet spilte jeg et par ganger i GM-gruppa i OSS' påskefestival. Det var ingen demonstrasjonsbrett som i '84, men så var motstanderen ikke Karpov, men Kvejn. Men i 1993 gjorde jeg som mange før meg: skiftet klubb. En ny generasjon sto klar til å ta over for OSS. I debut-

sesongen for Akademisk klarte jeg ikke å vinne et tårnsluttspill mot OSS II. Jeg måtte nøye meg med remis mot en 13-årig Leif Erlend Johannessen. Et par år senere tapte jeg mot en 15-årig Leif Erlend Johannessen på OSS II. Slik fortsatte det noen år, inntil jeg gjorde som mange før meg: jeg skiftet klubb igjen. Og fra 2004 fant jeg min plass på OSS I – bak Leif Erlend Johannessen, som i mellomtiden var blitt stormester.

Originaler

En mandag i 2008 satt jeg sammen med noen barn fra Bjølsen skole i OSS (Bjølsen-epoken i norsk sjakk er ikke over, den er så vidt begynt). To middelaldrende menn kom bort og kikket. Jeg var mitt ansvar bevisst og sa noe slik som "Si meg, spiller De også sjakk?". Slik har jeg lært at man skal møte nye ansikter i sjakkselskapet. Jo, de spilte litt sjakk, men nå var de mest interessert i å se hvem som var i klubben. Da oppdaget jeg Roy Andersson – en verdenskjent svensk filmregissør. Blant annet kjent for å bruke vanlige mennesker i stedet for skuespillere. "Er du *den* Roy

Andersson?” spurte jeg. Nå var han på jakt etter noen originaler fra sjakkmiljøet. Jeg så meg rundt, men det var stort sett bare A4-barn og foreldre i lokalet. Men så dukket heldigvis Leif Erlend Johannessen opp. ”Dette er det beste vi har i dag,” sa jeg til Andersson. ”Det var nok bedre her før i tiden, men Johannessen er i hvert fall stormester.” Filmmakerne var enige i at ”det var da noe”.

Tiltrekningskraft

Jeg mener vel at den organiserte klubbjakken er for liten og ubetydelig til å gi rom for særlig arroganse. I dag – med konkurranse fra internettssjakken – er vi alle i samme synkende skip. Arrogansen i OSS forsvant med medlemmene en gang i forrige århundre. Det var en gang man kom til Bogstadveien bare for å *børe* på kommentarene rundt bordene. Vi hadde bare NRK den gangen. Og hvis du ikke hadde det heller, kunne du se Dagsrevyen i midtrommet.

Det er i dag helt trygt å besøke klubben (med mindre arrogansen sitter i veggene – hvilket ikke helt kan utelukkes). Men fra spøk til alvor: OSS har hatt og bør ha en viss tiltrekningskraft på sjakkspillere utenfra. Det er noe annet å besøke sjakkselskapet i Bogstadveien 30 enn et klasserom eller eldresenter (eller et privat kjøkkenbord, som visstnok tas i bruk som klubblokale enkelte steder).

Arroganse

Tilbake til spøk. Jo da, vi har da noen historier i OSS om vår egen fortreffelighet. Selskapets leder (tidene forandrer seg, det heter ikke formann lenger – selv hos oss) Ole Chr. Moen fortalte meg om Tore Jan Nilsen, en sterk lynspiller og problemforfatter, som i sin tid deltok i en lagmatch mot Nordstrand. Tore Jan nøyde seg ikke med å vinne partiet; han ville vinne før tårnurfallet falt – for første gang. Tore Jan kunne dermed

Sjakkkultur: Lynsjakk i OSS med Erling Kristiansen som bakspiller.

bokføre seieren med mer enn 2 timer igjen på klokka. En sterk prestasjon.

Sjakkkultur

OSS er først og fremst norsk sjakkkultur. Et av de få stedene der sjakkkulturen sitter i veggene. Et av de få stedene der man ikke trenger unnskyldte seg for at man er sjakkspiller. Man slipper spørsmål som ”hva gjør du på vårt eldresenter?” eller ”hvorfor sitter du ved mitt kjøkkenbord?”. Dette har gitt sjakkselskapets medlemmer en naturlig selvtilit på brettet som spillere og utenfor som bakspillere. En sjakksjargong har utviklet seg over lynbordene med u dødelige bidrag fra Saurén, Bøckman, Ulrichsen, Gausel og mange andre. Fremdeles har vi rester av dette. Jeg klarer ikke si ordet ”bakspiller” uten å tenke på Erling Kristiansen.

Fra prologen

Jeg er Oslogutt fra 80-tallet. Disse løse minnene kommer derfor fra mitt snevre perspektiv i *tid* (historisk) og *rom* (geografisk). Jeg har vel av og til tenkt at OSS lunge *var* norsk sjakk og at

NSF og OSS i mangt og mye var ett de første 100 årene. Jeg tror nå, etter å ha tenkt meg om, at dette delvis er en myte – som så mye annet – når det gjelder OSS. Det finnes andre som evner å se lenger enn Bogstadveien 30:

*Hvem er det som bevrer at
fremskrittets stille strøm
blir til syd for Lillestrøm?
Hvem er det som våger å tro
at alt sammen
må skje øst for Drammen?*

(Knut Bøckman)

Slik skriver Knut Bøckman, vår største OSS-patriot i de første 125 årene, i en prolog på rim til Norges Sjakkeforbunds 75-årsjubileum i 1989. Mange sentrale OSS-personligheter kom gjerne fra mindre sjakkmiljøer rundt omkring (Bøckman fra Tromsø, Svein Johannessen fra Mjøndalen, Erling Kristiansen fra Vardø, Willy Olsen fra Kabelvåg for å nevne noen). De drømte om sjakkkultur – og fant den og skapte den hos oss i OSS.

Epilog (ikke på rim)

Norges største klubb er muligens blitt nest størst. (I parentes gratulerer vi konkurrenten 1911 – en klubb med både fortid og framtid.) Framtidens lokalløse eller virtuelle sjakkklubber blir kanskje målt i tykkelsen på bredbåndet, men i dag er jeg *så* åttitalls og fokuserer nostalgisk på klubber som er herre i eget *bus*, motpolene Stjernen og OSS. Øst mot vest. Gro mot Kåre. Gateplan mot takterrasse. Sjakkklubben mot

Schakselskapet. Skeid mot Lyn (det blir utopisk å snakke om Vålerenga, Brann eller Rosenborg i norsk sjakk, men Skeid og Lyn gir forhåpentligvis de rette assosiasjonene hos leseren). Klubber med lokaler, stedtilhørighet og tradisjoner – veggene fulle av pokaler fra bymatcher, lagkamper og norgesmestere du aldri har hørt om. Klubber som på 1900-tallet bygde fundamentet for den organiserte idretten, eh, sjakken.

Selv om farfaren min spilte på Skeid, ble jeg altså OSS-gutt. Jeg er ikke Lyn-tilhenger, men i sjakkverden er vi så bittesmå at grensene viskes ut; vest blir øst og øst blir vest. Derfor kan man like gjerne spille i OSS som Stjernen. Når mine sjakkspillende barn gjør opprør mot etablissementet og melder seg ut av OSS, vil jeg foreslå Stjernen. Samtidig er jeg ikke i tvil om at de etter noen år finner veien tilbake til Bogstadveien 30.

Bjølsen-epoken: NM for skolelag 2009 i Alta, med Atle som lagleder og Grønn jr. (til venstre) blant de sterke miniputtene. (Foto: Kirsti Eriksen)

